
Andrzej Czop

Uniwersytet WSB MERITO w Poznaniu, Filia w Chorzowie

ORCID 0000-0002-9621-5879

Julita Sobieraj

Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej

ORCID 0009-0002-9950-4825

Pojęcie szkolnego strzelca w relacji do innych typów wielokrotnego zabójcy

Wprowadzenie – metodologia badań

Artykuł jest rezultatem badań przeprowadzonych w związku ze wzrostem zagrożenia atakami szkolnego strzelca. W Polsce odnotowujemy kolejne zdarzenia o takim właśnie charakterze, stąd istnieje potrzeba opracowania działań zapobiegawczych i określających algorytmy działania na wypadek zaistnienia kolejnych takich ataków. Żeby jednak przygotować taki system konieczne jest określenie – czym jest zjawisko szkolnego strzelca, jakie generuje ono zagrożenia i jakie czynniki sprzyjają jego zaistnieniu. Celem badań było ustalenie charakteru pojęcia szkolnego strzelca i jego relacji w stosunku do innych pojęć odnoszących się do zamachów na zdrowie i życie ludzkie. Powodem dla podjęcia takich badań była stwierdzona przez autorów społeczna niewiedza w tym obszarze i chaos w zamiennym posługiwaniu się, różnymi co do swego znaczenia pojęciami. Niestety jest on dostrzegalny nie tylko w publicystyce, czy w języku potocznym, ale również w publikacjach o charakterze naukowym. Stąd autorzy po określeniu celu swych badań, sformułowali główny problem badawczy w pytaniu: Jaki charakter i znaczenie

ma określenie – szkolny strzelec w kontekście definiowania innych podmiotów, dokonujących zamachów na życie i zdrowie człowieka?

By odpowiedzieć na to pytanie autorzy postawili dodatkowo, następujące pytania szczegółowe:

- Jak rozumieć pojęcie masowego zabójcy?
- Czy masowy zabójca i seryjny zabójca, to pojęcia tożsame?
- Jakiego związku ma określenie aktywny zabójca i aktywny strzelec.
- Czy aktywny strzelec, to terrorysta?
- Jakiego zdarzenia można zakwalifikować, jako działanie szkolnego strzelca?

W procesie badawczym autorzy posłużyli się metodą krytycznej analizy dostępnej literatury, analizą dokumentów oraz zastosowali metodę – studium przypadku. Pozwoliło to na realizację założonego celu badawczego.

Masowy zabójca

Literatura przedmiotu umiejscawia atak aktywnego strzelca, w kategorii zabójców masowych¹. Według Jarosława Stukana, aby zdarzenie kryminalne można było zaliczyć do kategorii zabójstw masowych muszą kumulatywnie zaistnieć dwa komponenty, takie jak:

- jednostkowy charakter wydarzenia;
- ograniczone miejsce zdarzenia².

W monografii pionierów nowoczesnego profilowania Johna E. Douglasa i Roberta K. Resslera zatytułowanej *Crime Classification Manual* przedstawione zostały dwie podkategorie masowego zabójcy. Są to: klasyczny masowy zabójca i rodzinny masowy zabójca. Ten pierwszy to pojedyncza osoba działająca w jednym miejscu, w określonym przedziale czasowym, który może być liczony w minutach, godzinach, a niekiedy nawet dniach. Klasyczny masowy zabójca jest osobą posiadającą problemy natury psychicznej, które eskalowały do takiego stopnia, że odreagowuje je na grupie ludzi, zupełnie nie związanych z tymi problemami³. Rodzinny masowy zabójca jest osobą pozbawiającą życia czterech lub więcej członków swojej rodziny. Jeśli taki sprawca finalnie po dokonaniu morderstwa popełni samobójstwo, to winien być klasyfikowany, jako masowy zabójca-samobójca. Natomiast jeśli zbrodnia

¹ D. Muszyński (2019). *Postawa ofiar w obliczu sytuacji kryzysowej o charakterze aktywny strzelec/zabójca*. „Przegląd Policyjny” nr 2 (130), s. 181.

² J. Stukan (2009). *Masowi mordercy*. Opole, s. 12.

³ J.E. Douglas, A.W. Burgess (2013). *Crime Classification Manual: A Standard System for Investigating and Classifying Violent Crime*, Hoboken, s. 114.

ta nie zakończy się samobójstwem, wówczas sprawca klasyfikowany jest jako rodzinny masowy zabójca⁴.

Jarosław Stelmach przedstawia definicję masowego zabójcy, według której jest to: sprawca, który z wykorzystaniem broni palnej, białej lub innych narzędzi zabija lub usiłuje zabić jak największą liczbę osób, w jak najkrótszym czasie⁵. Jego działanie charakteryzują następujące elementy:

- atak stanowi zagrożenie dla życia i zdrowia osób;
- nadrzędnym celem sprawcy jest zabicie jak największej ilości osób;
- sprawca nie negocjuje, nie bierze zakładników;
- im więcej czasu ma sprawca tym więcej ofiar;
- sprawcy ataków posługują się różnymi narzędziami;
- sprawcy przedstawiają różny poziom przygotowania do ataków, działają również z różnej motywacji;
- sprawcy nie okazują strachu przed aresztowaniem lub zabiciem w czasie ataku, część z nich albo popełnia samobójstwo albo prowokuje policję do oddania strzałów;
- sprawcy w czasie ataku aktywnie szukają kolejnych ofiar w zajętej przestrzeni;
- sprawcy masowych zabójstw często są osobami na granicy poczytalności. Mogą przejawiać cechy osobowości chwiejnej emocjonalnej, paranoi lub depresji⁶.

Badacze nie określili w sposób jednoznaczny, od jakiej liczby ofiar można mówić o masowym zabójstwie, jednak w większości przypadków wskazują minimalną liczbę ofiar – od 3 lub 4 osób. W cytowanym wcześniej podręczniku standaryzującym język, terminologię i klasyfikacje stosowane w kontekście przestępstw z użyciem przemocy znajdziemy definicję, według której masowe zabójstwo to: morderstwo czterech lub więcej osób, zaistniałe w czasie jednego incydentu⁷.

Park Elliott Dietz zdefiniował masowe zabójstwo jako celowe zranienie co najmniej pięciu osób, z których trzy lub więcej zostało zabite przez jednego sprawcę, w czasie pojedynczego aktu⁸. Z kolei Ronald M. Holmes i Stephen T. Holmes uznali liczbę trzech zamordowanych za wystarczającą, aby można było zakwalifikować zamach, jako masowe zabójstwo. Nie wprowadzili także dodatkowego kryterium uwzględniającego inne ofiary, które zostały ranne

⁴ *Ibidem*.

⁵ J. Stelmach (2021). *Reagowanie na zamachy. Dobre praktyki i rekomendacje*. Warszawa, s. 72.

⁶ *Ibidem*. s. 78–79.

⁷ J.E. Douglas, A.W. Burgess (2013). *Crime...*, s. 114.

⁸ P.E. Dietz (1986). *Mass, Serial and Sensational Homicides*. Bulletin of the New York Academy of Medicine, Vol. 62, No. 5, s. 480.

lub zmarłyby, bez uzyskania pomocy medycznej⁹. Istotnym elementem jest to, iż atak z udziałem masowego zabójcy musi mieć charakter jednostkowy oraz ograniczone miejsce zdarzenia¹⁰.

Zabójca masowy, a zabójca seryjny

Zabójca masowy określany jest niekiedy, jako rodzaj zabójcy wielokrotnego. Należy jednak zauważyć, że podobnie klasyfikowany jest zabójca seryjny (serial murder, serial killing)¹¹. Można zauważyć, iż niekiedy masowi zabójcy błędnie nazywani są w literaturze przedmiotu – seryjnymi. Nie obserwujemy jednak odwrotnej sytuacji, czyli określania seryjnych zabójców, mianem zabójców masowych. Zdarzenia z udziałem seryjnego zabójcy cechują się działaniem – za każdym razem, w innym miejscu. Co ważne chodzi tutaj o „tożsamość miejsca w sensie ścisłym”, innymi słowy, jeśli dany zabójca dokonuje przestępstw w danej okolicy, w dalszym ciągu można go zakwalifikować jako zabójcę seryjnego¹².

Kolejną cechą różniącą masowego zabójcę od seryjnego jest sposób, w jaki kończy się atak każdego z nich. Masowi zabójcy często giną na miejscu zdarzenia, albo w wyniku samobójstwa albo prowokując policję (suicide by cops). Jedynie w nielicznych przypadkach zdarza się, że sami oddają się w ręce policji¹³. Z kolei seryjni zabójcy dążą do tego, aby „bezpiecznie oddalić się z miejsca przestępstwa, tak by nie zostać zatrzymanym przez policję”¹⁴. Sprawców masowych i seryjnych różni także sposób, w jaki oddziałują oni na społeczeństwo. W przypadku masowych zabójstw, społeczeństwo informowane jest o tym natychmiastowo. Stąd stosunkowo szybko pojawia się niepokój z powodu takiego zdarzenia, panika jest wprowadzie intensywna, ale krótkotrwała. Natomiast seryjne zabójstwa mogą negatywnie wpływać na funkcjonowanie społeczeństwa, przez długi czas, zwłaszcza jeśli pozostają one niewykryte¹⁵.

⁹ R.M. Holmes, S.T. Holmes (2001). *Murder in America*, Thousand Oaks. s. 54.

¹⁰ J. Stukan (2009). *Masowi...*, s. 12.

¹¹ M. Gałkiewicz (2011). *Modus Operandi sprawców zabójstw*. Warszawa, s. 128.

¹² *Ibidem*.

¹³ R.M. Holmes, S.T. Holmes (2001). *Murder in America*, Thousand Oaks, s. 55.

¹⁴ A. Rudoff, T.C. Esselstyn (2000). *Homicide in Fact and Fiction. An Analytical Study of the Statistical Reality and Its Portrayal*. Bristol, s. 53.

¹⁵ R.M. Holmes, S.T. Holmes (2001). *Murder...*, s. 55.

Tabela 1. Porównanie masowego i seryjnego zabójcy.

	Masowy	Seryjny
liczba ofiar	3	3
przerwy między zabójstwami	nie	tak
wybór ofiar	losowy	celowy
samobójstwo po ataku	tak	nie

Źródło: opracowanie własne.

Aktywny strzelec, a aktywny zabójca

Poddając analizie różne definicje, które można spotkać w pracach omawiające tematykę aktywnego strzelca można zaobserwować, że określenie to bywa traktowane zamiennie z aktywnym zabójcą. Tak podchodzą do tego zwłaszcza amerykańscy badacze. W połowie XX wieku, właśnie w USA, tacy przestępcy określani byli aktywnymi strzelcami ze względu na to, że dokonywali zabójstw posługując się powszechnie dostępną bronią palną. Terminologia ta nie była jednak adekwatna do sytuacji, w której sprawca działał w podobny lub identyczny sposób, ale bez użycia broni palnej, tylko białej (nóż, maczeta, siekiera) lub posłużył się ładunkiem wybuchowym. Takie sytuacje skutkowały wprowadzeniem bardziej pojemnego pojęcia jakim jest – aktywny zabójca. Oba pojęcia dotyczą ataku w zaludnionym miejscu publicznym w celu zabicia jak największej liczby osób, w jak najkrótszym czasie, a różnica polega wyłącznie na doborze narzędzi zbrodni. Aktywny strzelec w trakcie ataku posługuje się bronią palną, natomiast aktywny zabójca używa również broni białej, takiej jak nóż, maczeta, siekiera, czy ładunków wybuchowych¹⁶. Tym samym można przyjąć, iż każdy aktywny strzelec jest aktywnym zabójcą, lecz nie każdy aktywny zabójca jest aktywnym strzelcem.

Wprawdzie jak wykazano różnica w nazewnictwie nie jest zbyt duża, ale występuje tu całkowicie odmienny sposób działania sprawcy. Damian Muszyński wskazuje, że jest to bardzo istotnym elementem zarówno dla ofiar, jak i dla służb gdyż sprawca używający bezgłośnie noża jest trudny do zlokalizowania, zwłaszcza w tłumie. Autor ten zauważa też pewną prawidłowość – im dany kraj jest bardziej bezpieczny, im jego służby są skuteczniejsze, tym większa jest szansa zamachu przy pomocy takich metod. Wejście w posiadanie broni palnej lub bomby w takim państwie jest dużym problemem i wiąże się ze znacznym ryzykiem, którego potencjalny zamachowiec, nie

¹⁶ D. Muszyński (2019). *Postawa ofiar...*, s. 182.

chce ponosić. Posłużenie się bronią białą lub skradzionym pojazdem, którego zdobycie jest relatywnie łatwiejsze do zdobycia niż broń palna, celem wjechania w skupisko ludzi, nie jest trudnym logistycznie wyzwaniem, a dodatkowo nie powoduje zainteresowania policji, czy innych służb odpowiadających za bezpieczeństwo.

Robert Borkowski zwrócił uwagę, że sam termin „aktywny strzelec” (active shooter) jest pleonazmem, bo nie istnieje przecież passive shooter? Podobnie pleonazmem jest określenie „aktywny zabójca” (active killer)¹⁷. Abstrahując od wykazanego wyżej braku poprawności terminologicznej oba pojęcia zawierają kilka istotnych cech, które pozwalają przyjąć, iż aktywny strzelec/aktywny zabójca to osoba, która:

- dokonuje napaści przy użyciu broni palnej;
- usiłuje zabić jak największą liczbę osób w jak najkrótszym czasie;
- atakuje zaludnione cele miękkie, np. szkoły, centra handlowe;
- działa na terenie jednej lokalizacji, nie przemieszcza się;
- jest niezrównoważona psychicznie i emocjonalnie;
- nie podejmuje negocjacji;
- nie posiada planu ucieczki¹⁸.

The Department of Homeland Security (DHS) definiuje aktywnego strzelca jako „osobę aktywnie zaangażowaną w zabijanie lub próbującą zabijać ludzi, na zamkniętym i zatłoczonym terenie”¹⁹.

Aktywny strzelec najczęściej rozpoczyna atak w terenie, który jest mu dobrze znany²⁰. Sam zamach trwa z reguły, aż do momentu podjęcia interwencji, ze strony przybyłych na miejsce służb²¹. Dlatego też, aby zminimalizować ilość potencjalnych ofiar należy jak najszybciej odwrócić uwagę napastnika, od zaatakowanych osób. Szczególną cechą działania aktywnego strzelca jest zakładanie, już na poziomie planowania ataku możliwości

¹⁷ R. Borkowski (2017). *Zagrożenie placówek szkolnych i uczelni atakami zabójców masowych (definicje, etiologia, prewencja)*. Bezpieczeństwo, Teoria i Praktyka nr 2.

¹⁸ A. Wójcik, A. Prokopczyk (2017). *Aktywny strzelec – aspekt ewakuacji w polskiej placówce oświatowej*. W E. Ślachcińska (red.), *Determinanty kształtowania bezpieczeństwa wewnętrznego*. Poznań, s. 25.; R. Częścik, J.R. Truchan (2013). *Active Shooter*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje” nr 14, s. 32–33.; K. Lenkiewicz, D. Gogółka (2015). *Analiza procedur reagowania Policji w sytuacji ataku aktywnego zabójcy z uwzględnieniem portretu psychologicznego i czynników ryzyka*, „Studia Politologiczne” nr 38, s. 121.

¹⁹ R.W. Kelly (2012). *Active Shooter. Recommendations and Analysis for Risk Mitigation*. New York, s. 1.

²⁰ M. Kudzin-Borkowska (2017). *Ewakuacja i postępowanie w sytuacji ataku zabójcy masowego w placówce szkolnej. Analiza filmów edukacyjnych*. „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” nr 2, s. 60.

²¹ K. Lenkiewicz., D. Gogółka (2015), *Analiza procedur...*, s. 121.

własnej śmierci, w postaci aktu samobójczego²² lub w wyniku konfrontacji ze służbami. Stąd nie planuje on i nie wyznacza drogi ucieczki²³.

Coraz częściej badacze definiując zjawisko aktywnego strzelca pomijają liczbę ofiar, co jest uzasadnione i bardziej koreluje z rzeczywistością, w której stale rośnie ilość ofiar takich incydentów. W istocie nie ma znaczenia ile osób sprawca faktycznie zdołał zabić, czy też ile zamierzał zabić. Mógł przecież nie zrealizować swego celu z uwagi na interwencję policji, zacięcie broni itp. Także dla samych ofiar pozostających na terenie działania aktywnego strzelca nie ma znaczenia, ile osób zabił on do tej pory.

Dla nich ważny jest:

- poziom aktywności zamachowca,
- topografia terenu, na którym konfrontują się z napastnikiem,
- typ broni i sprawność z jaką się nią posługuje,
- możliwość ewentualnego obezwładnienia sprawcy,
- znajomość zachowań dających możliwość przetrwania do momentu przybycia służb,
- czas oczekiwania na specjalistyczną pomoc.

Aktywny strzelec jest definiowany jako „osoba uzbrojona, używająca przeciwko innym swojej broni z celowym skutkiem śmiertelnym, poszukująca w danym miejscu kolejnych ofiar, tak długo dopóki posiada możliwość zabijania. Dysponuje on swobodnym dostępem do celów i środków rażenia, takich jak amunicja. W odróżnieniu od seryjnego mordercy jego działanie nie jest rozciągnięte w czasie. Aktywny strzelec pojawia się nagle w budynku pełnym nieuzbrojonych osób, czyli potencjalnych ofiar. On nie zabija dla materialnych korzyści, nie bierze też zakładników, albowiem jedynym jego celem jest zabicie jak największej ilości osób, w jak najkrótszym czasie, zanim zostanie mu to uniemożliwione przez przybyłe na miejsce zdarzenia służby”²⁴.

Zgodnie z inną definicją „aktywny strzelec to osoba, której wyłącznym celem jest zabicie jak największej liczby ludzi, najczęściej przy użyciu broni palnej, nierzadko niestabilna psychicznie i emocjonalnie”²⁵.

²² A. Karolewski (2016). *Active shooter – jedna z metod wykorzystywanych przez terrorystów*. W J. Stelmach (red.), *Reagowanie na zamachy terrorystyczne. Wybrane zagadnienia*, Warszawa, s. 91.

²³ D. Muszyński (2019). *Postawa ofiar...*, s. 181; R. Częścik, J.R. Truchan (2013). *Active Shooter...*, s. 33.

²⁴ T. Małysa (2012). *Konfrontacja z aktywnym strzelcem*. „e-Terroryzm.pl” nr 7, s. 14.

²⁵ A. Ziarko, M. Bubak (2021). *Active shooter*. W O. Wasiuta, S. Wasiuta (red.). *Encyklopedia bezpieczeństwa*. Tom 1, Kraków, s. 35.

Aktywny strzelec, a terrorysta

Czy takie działanie możemy uznać za akt terroru? Bartosz Bolechów zaproponował własny opis tego zjawiska wskazując, iż „terroryzm jest formą przemocy politycznej, polegającej na stosowaniu morderstw lub zniszczeń (albo grożeniem zastosowania takich środków) w celu wywołania szoku i ekstremalnego zastraszenia jednostek, grup społecznych lub rządów, czego efektem mają być wymuszenia pożądaných ustępstw politycznych, spowodowanie nieprzemyślnych działań lub/i zademonstrowanie/nagłośnienie własnych politycznych przekonań”²⁶.

Paul Wilkinson zauważa, że terroryzm jest bronią słabych, która pozwala im na skuteczną walkę z wrogiem dużo silniejszym, jakim z reguły jest państwo mające swoje siły policyjne i wojskowe²⁷. Podobnie kwestię tę traktuje Isaac Cronin wskazując, że jest to przemoc stosowana przez jednostki lub grupy przeciwko dużo silniejszemu przeciwnikowi, którym jest państwo (jego rząd lub społeczeństwo) w celu przerwania jego normalnego działania przez wywoływanie strachu i wymuszanie zmian politycznych lub prezentowanych postaw zgodnie z programem lub optyką terrorystów²⁸. Bruce Hoffman przyjmuje, że terroryzmem jest stosowanie przemocy lub groźby przemocy, która ukierunkowana jest na osiągnięcie celów politycznych lub takim celom służy²⁹. Walter Laqueur był pierwszym badaczem, który sformułował ogólnościową definicję terroryzmu uznając, iż jest to nielegalne użycie siły dla osiągnięcia celu politycznego, w którym poszkodowani zostają niewinni ludzie³⁰.

Alex Schmidt jako istotne w definiowaniu terroryzmu uznał:

- stosowanie przemocy lub grożenie jej użyciem,
- polityczną motywację sprawców,
- dążenie do wywołania strachu oraz określonych skutków psychologicznych i pożądaných reakcji,
- rozróżnienie pomiędzy celem zamachu, a ofiarą bezpośrednią,
- celowość i planowanie przedsięwzięć,
- metodę walki,
- konflikt z obowiązującymi normami społecznych zachowań,
- wymuszenia, wykorzystywanie mediów dla uzyskania rozgłosu,

²⁶ B. Bolechów (2002). *Terroryzm w świecie podwubiegunowym, Przewartościowania i kontynuacje*, Toruń, s. 46.

²⁷ R. Borkowski (2011). *Terroryzm ponowoczesny. Studium z antropologii polityki*. Warszawa, s. 39.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ B. Hoffman (1999). *Oblicza terroryzmu*. Warszawa, s. 12.

³⁰ <https://www.defence24.pl/rocznica-powstania-al-kaidy> [dostęp 17 listopad 2019].

- przypadkowy dobór ofiar,
- korzystanie z symboli,
- nieobliczalność i nieprzewidywalność sprawców,
- poufny charakter organizacji stosującej terrorystyczne metody³¹.

W ataku terrorystycznym, to nie straty fizyczne są najważniejsze. Przemoc stosowana przez terrorystów potrzebna jest do wywołania w społeczeństwie paniki, za pomocą której dążą do osiągnięcia celów politycznych³². Porównując definicje aktywnego strzelca z elementami określającymi terrorystów możemy jednoznacznie stwierdzić, że są to pojęcia całkowicie odmienne. Wspólną cechą ich działania jest jedynie ślepa przemoc i stosowanie podobnych metod działania.

Jedną z istotnych różnic między terrorystą, a aktywnym strzelcem jest to, że w przypadku ataków terrorystycznych sprawcy wcześniej, często próbują osiągnąć swój cel główny, grożąc użyciem przemocy³³.

Tabela 2. Porównanie aktywnego strzelca i ataku terrorystycznego.

	Aktywny strzelec	Atak terrorystyczny
motywy działania	manifestacja wewnętrznych problemów	polityczna, społeczna lub ideologiczna
cel działania	zabicie jak największej liczby osób	wywarcie wpływu na określone podmioty
groźba użycia przemocy przed faktycznym atakiem	nie	tak

Źródło: opracowanie własne.

Aktywny strzelec, a terror kryminalny

Waldemar Zubrzycki zauważył, iż zamachy noszące znamiona terrorkryminalnego ukierunkowane są na osiągnięcie korzyści materialnych³⁴. Terror kryminalny jak wskazują Krzysztof Liedl i Andrzej Mroczek jest przede wszystkim nierozzerwalnie związany z przestępczością zorganizowaną i choć nie ma prawnej definicji tego pojęcia to termin ten pojawia się w wielu aktach rangi podstawowej, związanych z działalnością formacji mundurowych

³¹ A. Schmidt (1988). *Political terrorism: A new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories and literature*. New York, s. 47.

³² M. Kuć (2015). *Kryminologia*. Warszawa, s. 184.

³³ *Ibidem*.

³⁴ W. Zubrzycki (2010). *Terror i terroryzm: zagrożenia dla Rzeczypospolitej Polskiej: fizyczne zwalczanie*. W *Bezpieczeństwo: wymiar współczesny i perspektywy badań* (red.) M. Kwieciński. Kraków, s. 143–151.

takich jak np. rozporządzenia Komendanta Głównego Policji. W naukach o bezpieczeństwie terror kryminalny jest postrzegany jako jedna z metod działania organizacji przestępczych. Swym zakresem obejmuje on przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu czy mieniu popełniane z użyciem broni lub materiałów wybuchowych³⁵. Najczęściej powodem jego stosowania jest zemsta, porachunki czy odwet w relacjach pomiędzy grupami przestępczymi. Może on mieć również miejsce jako metoda dyscyplinowania, czy eliminowania członków jednej grupy przestępczej. Naturalną konsekwencją dynamicznego rozwoju przestępczości zorganizowanej była walka poszczególnych grup, o wpływy i przejmowanie kontrahentów oraz terenów kontrolowanych przez konkurencję. Ta przestępcza rywalizacja była wyjątkowo brutalna, a posługiwanie się metodami terroru stało się powszechne.

Wiesław Mądrzejowski zwraca uwagę, że współczesne przejawy terroru kryminalnego są bardziej zróżnicowane, aniżeli te sprzed kilkunastu lat³⁶. W tej kategorii działań przestępczych wyróżnił: zamachy bombowe i zbrodnicze podpalenia, przestępczą windykację, wymuszenia rozbójnicze, ściąganie haraczy i tzw. reket, terror spożywczy, wywoływanie fałszywych alarmów czy wzięcie zakładników. osoby stosujące terror kryminalny działają selektywnie atakując przedstawicieli innych grup przestępczych czy ofiary np. wymuszeń.

Biorąc pod uwagę wykazane wyżej cechy charakteryzujące akty terroru kryminalnego nie ma wątpliwości, że poza formą ataku, czy zastosowanymi w jego trakcie metodami zjawisko aktywnego strzelca jest co do zasady – całkowicie odmienne. Stąd podobnie jak terroryzm, nie może być utożsamiane z terrorem kryminalnym.

Studium przypadku

Sprawa nr 1.

20 kwietnia 1999 r. doszło do strzelaniny w Columbine High School w Littleton, w stanie Colorado. W efekcie masakry dokonanej przez dwóch uczniów tej placówki siedemnastoletniego Dylana Klebolda i o rok starszego Erica Harrisa śmierć poniosło 13 osób, a 20 zostało rannych. Sprawcy około godz.11.10 przybyli na miejsce zamachu dwoma samochodami. Weszli do szkolnej kafeterii,

³⁵ K. Liedl, A. Mroczek (2013). *Terror w Polsce- analiza wybranych przypadków*. Warszawa, s. 10.

³⁶ W. Mądrzejowski (2015). *Terror kryminalny a współczesna przestępczość zorganizowana*. W *Przez przestępczość zorganizowaną do terroryzmu*. Tom 2, red. W. Zubrzycki, Szczytano, s. 8–10.

w której w tym czasie przebywało około 500 osób spożywających posiłek. Postawili tam dwie torby, a w każdej była bomba skonstruowana na bazie 20-funtowej butli gazowej zawierającej propan. Ładunki miały eksplodować o godz. 11.17. Zamachowcy wrócili do auta, w którym oczekiwali na eksplozję. Po jej nastąpieniu zamierzali strzelać do osób uciekających z miejsca wybuchu. Kolejna eksplozja miała nastąpić na skutek wybuchu samochodów rażąc personel służb ratowniczych i przedstawicieli mediów. W obu autach znajdowały się po dwie 20-litrowe butle gazowe oraz ponad 20 litrów benzyny, a także inne niebezpieczne i łatwopalne składniki. Na szczęście żadna z bomb nie wybuchła. Gdy bomby nie eksplodowały, o godz. 11.19 obaj napastnicy, weszli na teren szkoły i zaczęli strzelać do swoich kolegów, którzy byli na zewnątrz budynku. Następnie weszli do środka, gdzie zabili wiele osób znajdujących się m.in. w bibliotece i kafeterii. Według ekspertów gdyby choć jedna bomba umieszczona w kafeterii wybuchła, naruszyłaby strukturę budynku i pociągnęła za sobą setki ofiar. Do godziny 11.35 napastnicy zabili 12 uczniów i nauczyciela, a także ranili 20 innych osób. Krótco po 12.00 obaj popełnili samobójstwo³⁷. Obaj zamachowcy mieli różne osobowości, inne motywacje i pozostawali w różnej kondycji psychicznej. Klebold był impulsywny, miał depresyjną naturę i przejawiał skłonnościami samobójcze. Harris był zimny, wy kalkulowany i zbrodniczy, pragnął zadawać cierpienie innym. Był typem psychopaty. Zarówno Klebold, jak i Harris – mieli trudności z opanowaniem gniewu i agresji³⁸.

Sprawa nr 2.

6 maja 1925 roku o godzinie 11:05, w gimnazjum Lelewela w Wilnie odbywały się egzaminy maturalne. Jeden z uczniów Stanisław Ławrynowicz nie reagował na upomnienia komisji egzaminacyjnej, która nakazywała mu przerwanie rozmowy z kolegą. Dyrektor szkoły Edward Biegański podszedł do Ławrynowicza i odebrał mu arkusz egzaminacyjny, na co ten wyciągnął pistolet i oddał kilka strzałów. Kiedy skończyła się amunicja wyciągnął z kieszeni granat, który eksplodował mu w ręce. W wyniku tego zamachu zginął sprawca, a także zasłaniający dyrektora własnym ciałem uczeń Adam Zagórski. Śmierć poniósł również uczeń Tadeusz Domański, który usiłował rzucić się na granat. Kolejną ofiarą był nauczyciel Czesław Jankowski – zmarł

³⁷ K. Danielewicz. *Masakra w szkole w Columbine... Czy polskie szkoły są bezpieczne?*, *Security in practice*, s. 1–3. <https://securityinpractice.eu/bezpieczenstwo-w-szkolach/xxxxx-masakra-w-szkole-w-columbine-czy-polskie-szkoly-sa-bezpieczne/> [dostęp:10.03.2025].

³⁸ *Ibidem*.

po ośmiu godzinach od przewiezienia go do szpitala. Ranny został dyrektor szkoły oraz ośmiu innych uczniów³⁹.

Zaraz po wybuchu granatu, do zamachu przystąpił przyjaciel Ławrynowicza, uczeń Janusz Obrąbalski, który zaczął strzelać do członków komisji egzaminacyjnej. Nie zdołał jednak trafić żadnego z egzaminatorów, wybiegł więc na korytarz i bezskutecznie próbował użyć granatu, w którym nie zadziałał zapalnik. Wtedy zdesperowany napastnik popełnił samobójstwo strzelając sobie w głowę. W toku śledztwa ustalono, iż Ławrynowicz i Obrąbalski starannie przygotowali się do zamachu. Policja w jednym z pomieszczeń szkolnych znalazła dwukilogramowy ładunek wybuchowy oraz większą liczbę granatów szturmowych. Obaj chłopcy mieli problemy z nauką i powtarzali klasę. Byli również w kryzysie psychicznym. Nie potrafili dostosować się do szkolnego trybu życia, po traumatycznych doświadczeniach wojennych. Ławrynowicz brał czynny udział w wojnie polsko-bolszewickiej, a Obrąbalski w jej wyniku stracił cały rodzinny dobytek. Ustalono, że prawdopodobnie to problemy w nauce i brak umiejętności poradzenia sobie z emocjami i frustracją doprowadziły do tragedii⁴⁰.

W obu przedstawionych sprawach, które wydarzyły się w odległym od siebie czasie, na różnych kontynentach, w całkowicie odmiennych warunkach kulturowych możemy stwierdzić podobieństwo w działaniu sprawców oraz w ich kondycji psychicznej. Byli aktywnymi strzelcami, ale stanowili ich osobną kategorię, którą określa się mianem szkolnego strzelca.

Szkolny strzelec

Ronald M. Holmes i Stephen T. Holmes w książce „Murder in America” definiują szkolnego strzelcę jako ucznia lub byłego ucznia szkoły, w której dochodzi do strzelaniny. W przeciwieństwie do dorosłych masowych morderców, szkolni strzelcy nie szukają swoich ofiar w sposób przypadkowy, między strzelcem a jego ofiarami istnieje pewien rodzaj relacji. Często sprawca zna swoje ofiary, nawet jeśli nie osobiście, to mijając się z nimi na terenie szkoły⁴¹.

Jak podkreśla Robert Borkowski jeśli w USA zamach ma miejsce na terenie placówki edukacyjnej lub szkoły wyższej, sprawca określany jest terminem university shooter, a incydent jako schoolshooting lub university

³⁹ Strzelanina w gimnazjum w Wilnie 1925, Historia zapomniana i mniej znana, <https://historiamniejznanaizapomniana.wordpress.com/2016/05/06/strzelanina-w-gimnazjum-w-wilnie-1925/> [dostęp: 07.04.2025].

⁴⁰ Strzelanina w gimnazjum w Wilnie 1925. <https://hit.policja.gov.pl/hit/aktualnosci/187506,Strzelanina-w-gimnazjum-w-Wilnie-1925.html> [dostęp: 23.06.2025 r.].

⁴¹ R.M. Holmes, S.T. Holmes (2001), *Murder...op. cit.*, s. 89.

shooting⁴². Geneza tych pojęć jest związana z bardzo wysokim poziomem zagrożenia amerykańskich szkół i uczelni zamachami ze strony uzbrojonych w broń palną zabójców. Ich ilość jest nieporównywalna z żadnym innym państwem na świecie. Zdaniem wielu kulturoznawców agresja jest nieodłączną cechą społeczeństwa USA, które bywa określane jako „mordercze” (homicidal society). W USA wskaźnik zabójstw na 100 tys. mieszkańców jest także najwyższy w odniesieniu do państw rozwiniętych⁴³.

Według Petera Langmana szkolny strzelec to uczeń lub były uczeń, który atakuje swoją szkołę. W trakcie ataku niektóre osoby mogą zostać postrzelone, ponieważ sprawca czuje do nich urazę, inne atakowane są przypadkowo lub stanowią symbol motywujący sprawcę do ataku⁴⁴.

W monografii *Strzelaniny w szkołach: socjologiczno-filozoficzny aspekt problemu* autorzy zdefiniowali strzelaninę szkolną jako: zaplanowany, zorganizowany i przeprowadzony przez jednego lub kilku uczniów atak, na terenie placówki edukacyjnej, w celu dokonania masowego zabójstwa⁴⁵. Aleksander Ćunin w artykule *Fenomen strzelanin szkolnych we współczesnej Rosji*. Aspekt prawny przytacza cechy charakteryzujące strzelaniny w szkołach. Są to m.in.:

- dokonanie ataku w placówce edukacyjnej;
- zamiar wyrządzenia szkody życiu i/lub zdrowiu jak największej ilości osób;
- używanie broni palnej i/lub materiałów wybuchowych podczas ataku⁴⁶.

Z kolei U.B. Grinenko definiuje strzelaninę szkolną, jako akt przemocy z użyciem broni palnej na terenie placówki edukacyjnej, wymierzony przeciwko uczniom i nauczycielom⁴⁷.

A.P. Zagorskaja określa strzelaninę szkolną jako: planowanie, organizowanie, przygotowanie do ataku w szkole lub na jej terenie, dokonanego przez jedną lub kilka osób, niezależnie od wieku, płci i innych cech społeczno-demograficznych, czy moralno-psychologicznych. Czyn ten charakteryzuje

⁴² R. Borkowski (2017). *Zagrożenie placówek szkolnych i uczelni atakami zabójców masowych (definicje, etiologia, prewencja)*. Bezpieczeństwo, Teoria i Praktyka nr 2, s. 46.

⁴³ Wskaźnik zabójstw z użyciem broni palnej wynosi wg United Nations Office on Drugs and Crime w USA 29,7 na 1 mln mieszkańców, podczas gdy w Szwajcarii – 7,7; Belgii – 6,8; Kanadzie – 5,1; Finlandii – 5; Austrii – 2,2; RFN – 1,9; Australii – 1,4.

⁴⁴ P. Langman (2009), *Why Kids Kill: Inside the Minds of School Shooters*, New York, s. 2.

⁴⁵ Н.Д. Узлов, Н.К. Оконская, А.Ю. Внутских (2022). Скулшутинг: социально-философский аспект проблемы, “Вестник Пермского университета. Философия. Психология. Социология” nr 2, s. 265.

⁴⁶ А.С. Чунин (2020). Феномен скулшутинга в современной России. Правовой аспект, Обзор.НЦПТИ nr 3 (22), s. 48–49.

⁴⁷ У.Б. Гриненко (2021). Проблема скулшутинга в образовательной среде, Психологические исследования nr 14 (80), s. 4.

się nielogicznością zdarzenia, brakiem znamion ataku terrorystycznego, z nastawieniem na wyrządzenie szkody życia i zdrowia nieograniczonej ilości ludzi, dokonywany jest za pomocą broni palnej, materiałów wybuchowych lub broni białej⁴⁸.

W Polsce pojęcie szkolnego strzelca jest stosunkowo nowe. Jarosław Stukan przedstawił definicję, według której szkolny strzelec: to nastolatek, który z premedytacją próbuje odebrać życie co najmniej kilku ludziom, w jednostkowym akcie agresji, najczęściej w szkole⁴⁹. Autor ten określił kryteria charakteryzujące szkolnego strzelca:

- sprawca musi być obecny na miejscu zbrodni;
- kieruje się chęcią zabicia wielu osób;
- dobiera cel, tj. miejsce, ataku w sposób przemyślany;
- sprawcą ataku jest osoba, która nie ukończyła 21 roku życia⁵⁰.

Według niego szkolny strzelec nie musi pozbawić życia nawet jednej osoby, lecz zdecydowanie, musi to być jego celem. J. Stukana termin „szkolny strzelec” utożsamia nie z miejscem dokonanego ataku (placówka oświatowa), lecz z wiekiem sprawcy⁵¹. Odmienne kwestię tą traktuje inny badacz tego zjawiska – Andrzej Czop, według którego szkolny strzelec, jest typem aktywnego strzelca (active shooter), który działa na terenie szkoły, czy innej placówki oświatowo-wychowawczej⁵². Podobne stanowisko w tej kwestii zajmuje większość ekspertów.

Ataki szkolnych strzelców zwykle kończą się śmiercią napastników, dlatego też niezwykle trudno jest określić ich przyczyny. Jednak, tak jak w przypadku innych różnorodnych działań podejmowanych przez człowieka można przyjąć, że przyczyny ataków szkolnego strzelca mogą wynikać z czynników zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych⁵³. Przyczynami wewnętrznymi ataku, mogą być silne przeżycia z okresu dzieciństwa lub wczesnej młodości⁵⁴. Atak może być również formą manifestacji napastnika, który nie radzi sobie z życiowymi problemami⁵⁵. W przypadku przyczyn zewnętrznych, można wymienić np. nieudane życie rodzinne.

⁴⁸ А.П. Загорская (2023). Скулшутинг как самостоятельный криминологический феномен. W (red.) В.В. Стальбовский, Актуальные вопросы криминологии, противодействия коррупции и исполнения наказаний, Mińsk, s. 122.

⁴⁹ J. Stukan (2011). *Szkolni strzelcy. Przewidywanie i zapobieganie morderstwom*. Warszawa, s. 10.

⁵⁰ *Ibidem*. s. 9.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² A. Czop (2023). *szkolny strzelec*. W O. Wasiuta, S. Wasiuta (red.), *Encyklopedia bezpieczeństwa*, Tom 6, Kraków, s. 880–889.

⁵³ R. Częścik, J.R. Truchan (2013). *Active Shooter...*, s. 36.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ A. Wójcik, A. Prokopczyk (2017). *Aktywny strzelec...*, s. 25.

Zdaniem Romana Bielickiego szkolnych strzelców do ataku popychają urazy, zaburzenia psychiczne, chęć popełnienia samobójstwa, czy zdobycia rozgłosu i sławy⁵⁶.

Trudno jednak określić wszystkie możliwe przyczyny, z uwagi na ich indywidualny charakter. Może ich być równie dużo, jak samych sprawców ataków⁵⁷.

Na podstawie analizy przeprowadzonej przez Jarosława Stukana na grupie 28 szkolnych strzelców można stwierdzić, że znęcanie się i późniejsza zemsta nie stanowią głównej, czy nawet jednej z wiodących, przyczyn i motywacji sprawców. Pomimo, że 47% badanych przypadków było ofiarami znęcania się w szkole przed atakiem⁵⁸, to jedynie w 5 przypadkach sprawcy w czasie ataku koncentrowali się na konkretnych osobach, pozostali swoje ofiary atakowali w sposób przypadkowy⁵⁹.

Atak szkolnego strzelca, czy też aktywnego strzelca na placówkę oświatową jest zdarzeniem, które następuje w sposób nagły⁶⁰ i jest bardzo dynamiczne w swoim przebiegu⁶¹. Z analizy przeprowadzonej przez J. Stukana wynika, że tylko jeden czyn był popełniony pod wpływem impulsu⁶². W pozostałych przypadkach działania te były wcześniej planowane, a co za tym idzie nie były popełniane, pod wpływem silnych emocji⁶³. Dodatkowo sytuacje, w których celem sprawców były konkretne osoby, stanowiły pojedyncze przypadki. Znaczna większość ofiar, to były osoby spotkane przypadkowo⁶⁴. Szkolny strzelec, zarówno na etapie planowania, jak i w trakcie faktycznego ataku, nie bierze zakładników. Nie przewiduje również możliwości podjęcia jakichkolwiek negocjacji, z przybyłymi na miejsce zdarzenia służbami⁶⁵.

Wnioski

Przeprowadzony proces badawczy pozwolił na ustalenie charakteru pojęcia szkolnego strzelca i jego relacji w stosunku do innych pojęć, odnoszących się

⁵⁶ R. Bielicki (2024). *Dynamika, uwarunkowania, profilaktyka samobójstw w ostatnim ćwierćwieczu XX wieku w Polsce*. Toruń, s. 31.

⁵⁷ R. Częścik, J.R. Truchan (2013). *Active Shooter...*, s. 37.

⁵⁸ J. Stukan (2011). *Szkolni strzelcy...*, s. 30.

⁵⁹ *Ibidem*. s. 25–26.

⁶⁰ A. Wójcik, A. Prokopczyk (2017). *Aktywny strzelec...op. cit.*, s. 27.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² J. Stukan (2011), *Szkolni strzelcy...*, s. 26.

⁶³ *Ibidem*. s. 30.

⁶⁴ *Ibidem*. s. 25.

⁶⁵ A. Wójcik, A. Prokopczyk (2017). *Aktywny strzelec...*, s. 27.

do zamachów na zdrowie i życie ludzkie. Szkolny strzelec jest specyficznym rodzajem aktywnego strzelca/aktywnego zabójcy, którego można zakwalifikować, jako zabójcę masowego. Nie jest on jednak ani seryjnym zabójcą, ani też terrorystą. Celem ataku szkolnego strzelca jest placówka edukacyjna, której napastnik jest najczęściej obecnym lub byłym uczniem, czyli osobą bardzo dobrze znająca teren, rozkład pomieszczeń, potencjalne słabe punkty, rozkład zajęć i panujące w obiekcie zwyczaje oraz mogącą bez problemu dostać się do środka. Są to elementy, które już na początku dają bardzo dużą przewagę napastnikowi dlatego też szkoły i służby muszą być przygotowane, aby w razie wystąpienia takiego zagrożenia działać w szybki i sprawny sposób, celem zminimalizowania liczby potencjalnych ofiar. Określenie możliwości neutralizacji zagrożeń ze strony potencjalnego szkolnego strzelca oraz działań profilaktycznych w tym obszarze są obecnie celem kolejnych badań realizowanych przez autorów. Sprawa ta jest ważna i aktualna, ze względu na coraz częstsze przypadki zamachów, noszących znamiona działań szkolnego strzelca. Ta niepokojąca dynamika tego zjawiska wynika z coraz większych problemów psychicznych, z którymi zmagają się współczesna młodzież.

Bibliografia

- Amrozy K. (2024). *Zabezpieczenie placówek oświatowych przed aktywnym zabójcą na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki. Dobre praktyki i rekomendacje*. *Terroryzm – studia, analizy, prewencja* nr 6.
- Bielicki R. (2004). *Dynamika, uwarunkowania, profilaktyka samobójstw w ostatnim ćwierćwieczu XX wieku w Polsce*. Toruń.
- Zubrzycki W. (2010). *Terror i terroryzm: zagrożenia dla Rzeczypospolitej Polskiej: fizyczne zwalczanie*. Kraków.
- Liedl K., Mroczek A. (2013). *Terror w Polsce- analiza wybranych przypadków*. Warszawa.
- Bolechów B. (2002). *Terroryzm w świecie podwubiegunowym, Przewartościowania i kontynuacje*. Toruń.
- Borkowski R. (2011). *Terroryzm ponowoczesny. Studium z antropologii polityki*. Warszawa.
- Borkowski R. (2017). *Zagrożenie placówek szkolnych i uczelni atakami zabójców masowych (definicje, etiologia, prewencja)*. *Bezpieczeństwo, Teoria i Praktyka*, nr 2.
- Całkiewicz M. (2011). *Modus Operandi sprawców zabójstw*. Warszawa.
- Częściak R., Truchan J.R. (2013). *Active Shooter*. „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje” nr 14.
- Czop A. (2023). *Szkolny strzelec*. W O. Wasiuta, S. Wasiuta (red.), *Encyklopedia bezpieczeństwa*, Tom 6, Kraków.
- Dietz P.E.. *Mass, Serial and Sensational Homicides*. *Bulletin of the New York Academy of Medicine*, Vol. 62, No. 5,
- Douglas J.E., Burgess A.W. (2013). *Crime Classification Manual: A Standard System for Investigating and Classifying Violent Crime*. Hoboken.
- Hoffman B. (1999). *Oblicza terroryzmu*. Warszawa.

- Holmes R.M., Holmes S.T. (2001). *Murder in America*. Thousand Oaks.
- Karolewski A. (2016). Active shooter – jedna z metod wykorzystywanych przez terrorystów. W J. Stelmach (red.), *Reagowanie na zamachy terrorystyczne. Wybrane zagadnienia*, Warszawa.
- Kelly R. W. (2012). *Active Shooter. Recommendations and Analysis for Risk Mitigation*. New York.
- Kuć M. (2015). *Kryminologia*. Warszawa.
- Kudzin-Borkowska M. (2017). Ewakuacja i postępowanie w sytuacji ataku zabójcy masowego w placówce szkolnej. *Analiza filmów edukacyjnych*. „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” nr 2.
- Langman P. (2009). *Why Kids Kill: Inside the Minds of School Shooters*, New York.
- Lenkiewicz K., Gogółka D. (2015). Analiza procedur reagowania Policji w sytuacji ataku aktywnego zabójcy z uwzględnieniem portretu psychologicznego i czynników ryzyka, „*Studia Politologiczne*” nr 38.
- Małysa T. (2012). Konfrontacja z aktywnym strzelcem. „e-Terroryzm.pl” nr 7.
- Muszyński D. (2019). Postawa ofiar w obliczu sytuacji kryzysowej o charakterze aktywny strzelec/zabójca. „*Przegląd Policyjny*” nr 2 (130).
- Rudoff A, Esselstyn T.C. (2000). *Homicide in Fact and Fiction. An Analytical Study of the Statistical Reality and Its Portrayal*. Bristol.
- Schmidt A. (1988). *Political terrorism: A new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories and literature*. New York.
- Stelmach J. (2021). *Reagowanie na zamachy. Dobre praktyki i rekomendacje*. Warszawa.
- Stukan J. (2009). *Masowi mordercy*. Opole.
- Stukan J. (2011). *Szkolni strzelcy. Przewidywanie i zapobieganie morderstwom*. Warszawa.
- Wójcik A., Prokopczyk A. (2017). Aktywny strzelec – aspekt ewakuacji w polskiej placówce oświatowej. W E. Ślachcińska (red.), *Determinanty kształtowania bezpieczeństwa wewnętrznego*. Poznań.
- Ziarko A., Bubak M. (2021). Active shooter. W O. Wasiuta, S. Wasiuta, (red.) *Encyklopedia bezpieczeństwa*, tom 1, Kraków.
- Гриненко У.Б. (2021). Проблема скулшутинга в образовательной среде, *Психологические исследования* nr 14 (80).
- Загорская А.П. (2023). Скулшутинг как самостоятельный криминологический феномен. W (red.) В.В. Стальбовский, *Актуальные вопросы криминологии, противодействия коррупции и исполнения наказаний*, Мінск.
- Узлов Н.Д. (2022). Оконская Н.К., Внутских А.Ю., Скулшутинг: социально-философский аспект проблемы. „Вестник Пермского университета. Философия. Психология. Социология” nr 2.
- Чунин А.С. (2020). Феномен скулшутинга в современной России. *Правовой аспект, Обзор.НЦПТИ*. nr 3 (22).

Źródła internetowe

- <https://www.defence24.pl/rocznica-powstania-al-kaidy> [dostęp 17 listopad 2019].
- K. Danielewicz, *Masakra w szkole w Columbine... Czy polskie szkoły są bezpieczne?*, *Security in practice*, s. 1-3. <https://securityinpractice.eu/bezpieczenstwo-w-szkolach/>

xxxxx-masakra-w-szkole-w-columbine-czy-polskie-szkoly-sa-bezpieczne/
[dostęp:10.03.2025]

Strzelanina w gimnazjum w Wilnie 1925, Historia zapomniana i mniej znana, <https://historiamniejznanaizapomniana.wordpress.com/2016/05/06/strzelanina-w-gimnazjum-w-wilnie-1925/>[dostęp:07.04.2025].

Strzelanina w gimnazjum w Wilnie 1925 <https://hit.policja.gov.pl/hit/aktualnosci/187506,Strzelanina-w-gimnazjum-w-Wilnie-1925.html>[dostęp:23.06.2025].

23.06.2025].

Wykaz tabel

Tabela nr 1. Porównanie masowego i seryjnego zabójcy (opracowanie własne).

Tabela 2. Porównanie aktywnego strzelca i ataku terrorystycznego (opracowanie własne).

Streszczenie

Ataki szkolnego strzelca, to przede wszystkim specyfika amerykańskich placówek oświatowych, gdzie mają miejsce wyjątkowo często. Ich ilość jest nieporównywalna, z żadnym innym państwem na świecie. Zdaniem wielu kulturoznawców agresja jest nieodłączną cechą społeczeństwa USA, które bywa określane jako „mordercze” (homicidal society). W USA wskaźnik zabójstw na 100 tys. mieszkańców jest najwyższy, również w odniesieniu do państw rozwiniętych⁶⁶. Ataki szkolnych strzelców w Stanach Zjednoczonych mają zdecydowanie bardziej dramatyczny przebieg, niż w innych krajach. Nieporównywalna jest również skala takich przestępstw. W Columbine High School zginęło 13 osób, a 21 zostało rannych, w Virginia Polytechnic Institute śmierć poniosło 30 osób, a 17 zostało rannych, w szkole Sandy Hook było 26 ofiar śmiertelnych, a 2 osoby zostały ranne⁶⁷. Wraz z rozpowszechnieniem się broni palnej również w Polsce zwiększa się ryzyko zamachów z udziałem szkolnego strzelca w Polsce. Stąd też istnieje potrzeba opracowania działań zapobiegawczych i określających algorytmy działania na wypadek zaistnienia kolejnych, takich ataków. Żeby jednak przygotować odpowiedni system profilaktyczny konieczne jest określenie – czym jest zjawisko szkolnego strzelca, jakie generuje ono zagrożenia i jakie czynniki sprzyjają jego zaistnieniu? Artykuł jest rezultatem badań ukierunkowanych na zdefiniowanie pojęcia szkolnego strzelca i określenia jego relacji, w stosunku do innych pojęć, odnoszących się do zamachów na zdrowie i życie ludzkie. Autorzy podjęli badania z uwagi na stwierdzoną społeczną niewiedzę w tym obszarze i chaos w zamiennym, często błędnym posługiwaniu się różnymi, co do swego znaczenia pojęciami. Wyjaśnili jak rozumieć pojęcie masowego mordercy, a także czym różni się on od mordercy seryjnego. Wskazano także istotne różnice pomiędzy aktywnym strzelcem, a terrorystą, czy sprawcą zdarzenia będącego aktem terroru kryminalnego.

⁶⁶ R. Borkowski (2017). *Zagrożenie placówek szkolnych i uczelni atakami zabójców masowych (definicje, etiologia, prewencja)*. Bezpieczeństwo, Teoria i Praktyka nr 2, s. 46.

⁶⁷ K. Amrozy (2024). *Zabezpieczenie placówek oświatowych przed aktywnym zabójcą na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki. Dobre praktyki i rekomendacje*. Terroryzm – studia, analizy, prewencja nr 6, s. 153.

Autorzy scharakteryzowali szkolnego strzelca jako specyficzny rodzaj aktywnego strzelca/aktywnego zabójcy, którego można zakwalifikować, jako zabójcę masowego. Wskazali, iż celem ataku szkolnego strzelca jest placówka edukacyjna, której napastnik jest najczęściej obecnym lub byłym uczniem, czyli osobą bardzo dobrze znająca teren, rozkład pomieszczeń, potencjalne słabe punkty, rozkład zajęć i panujące w obiekcie zwyczaje oraz mogącą, bez problemu dostać się do środka. Zdaniem autorów są to elementy, które dają szkolnemu strzelcowi ogromną przewagę nad jego ofiarami, a to powoduje, że zarówno szkoły, jak i służby muszą być przygotowane, aby w razie wystąpienia takiego zagrożenia działać w szybki i sprawny sposób, celem zminimalizowania liczby potencjalnych ofiar.

The Concept of the School Shooter in Relation to Other Types of Multiple Murderers

Abstract

School shooter attacks are primarily specific to American educational institutions, where they occur with exceptional frequency. Their number is incomparable to any other country in the world. According to many cultural experts, aggression is an inherent feature of US society, which is sometimes referred to as a “murderous” (homicidal society). The US also has the highest murder rate per 100,000 inhabitants among developed countries⁶⁸. School shooter attacks in the United States are much more dramatic than in other countries. The scale of such crimes is also incomparable. At Columbine High School, 13 people were killed and 21 were injured; at Virginia Polytechnic Institute, 30 people were killed and 17 were injured; at Sandy Hook School, there were 26 fatalities and 2 people were injured⁶⁹. Unfortunately, attacks involving school shooters are also becoming more frequent in Poland. Hence, there is a need to develop preventive measures and define algorithms for action in the event of further such attacks. However, in order to prepare an appropriate prevention system, it is necessary to define what the phenomenon of school shooters is, what threats it generates and what factors contribute to its occurrence. This article is the result of research aimed at defining the concept of a school shooter and determining its relationship to other concepts related to attacks on human health and life. The authors undertook the research due to the observed social ignorance in this area and the chaos in the interchangeable, often incorrect use of various concepts with different meanings. They explained how to understand the concept of a mass murderer and how it differs from a serial killer. They also pointed out the significant differences between an active shooter and a terrorist or the perpetrator of an act of criminal terrorism. They characterised a school shooter as a specific type of active shooter/active killer who can be classified as a mass murderer. They pointed out that the target of a school shooter’s attack is an educational institution, where the attacker is usually

⁶⁸ R. Borkowski (2017). *Threat of mass murderers to schools and universities (definitions, aetiology, prevention)*, Security, Theory and Practice No. 2, s. 46.

⁶⁹ K. Amrozy (2024). *Securing educational institutions against an active killer on the example of the United States of America. Best practices and recommendations*. Terrorism – studies, analyses, prevention No. 6, s. 153.

a current or former student, i.e. a person who knows the area very well, the layout of the rooms, potential weak points, the timetable and the customs prevailing in the facility, and who can easily get inside. According to the authors, these are elements that give the school shooter a huge advantage over his victims, which means that both schools and the emergency services must be prepared to act quickly and efficiently in the event of such a threat in order to minimise the number of potential victims.

Słowa kluczowe: szkolny strzelec, masowy zabójca, seryjny zabójca, aktywny strzelec, terrorysta.

Keywords: school shooter, mass murderer, serial killer, active shooter, terrorist.